

Sygn. akt IV CSK 346/17

POSTANOWIENIE

Dnia 22 grudnia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Władysław Pawlak

w sprawie z wniosku P. E. R.
przy uczestnictwie E. J. i J. H. J.
o stwierdzenie nabycia spadku,
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 22 grudnia 2017 r.,
na skutek skargi kasacyjnej wnioskodawcy
od postanowienia Sądu Okręgowego w S.
z dnia 3 lutego 2017 r., sygn. akt V Ca [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania;**
- 2. zasądza od wnioskodawcy na rzecz uczestnika E. J. kwotę 360 (trzysta sześćdziesiąt) zł, tytułem kosztów postępowania kasacyjnego;**
- 3. oddala wniosek uczestniczki J. H. J. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

W związku ze skargą kasacyjną wnioskodawcy P. E. R. od postanowienia Sądu Okręgowego w S. z dnia 3 lutego 2017 r., sygn. akt V Ca [...] Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c. Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, zachodzi nieważność postępowania lub skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona. Tylko na tych przesłankach Sąd Najwyższy może oprzeć rozstrzygnięcie o przyjęciu lub odmowie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Dopuszczenie i rozpoznanie skargi kasacyjnej ustrojowo i procesowo jest uzasadnione jedynie w tych sprawach, w których mogą być zrealizowane jej funkcje publicznoprawne. Zatem nie w każdej sprawie, skarga kasacyjna może być przyjęta do rozpoznania. Sąd Najwyższy nie jest trzecią instancją sądową i nie rozpoznaje sprawy, a jedynie skargę, będącą szczególnym środkiem zaskarżenia. W judykaturze Sądu Najwyższego, odwołującej się do orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu, jeszcze w okresie obowiązywania kasacji zostało utrwalone stanowisko, że ograniczenie dostępności i dopuszczalności kasacji nie jest sprzeczne z Konstytucją RP, ani z wiążącymi Polskę postanowieniami konwencji międzynarodowych (por. uzasadnienie uchwały składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 stycznia 2001 r., III CZP 49/00, OSNC 2001, nr 4, poz. 53).

Podstawowym celem postępowania kasacyjnego jest ochrona interesu publicznego przez zapewnienie jednolitości wykładni oraz wkład Sądu Najwyższego w rozwój prawa i jurysprudencji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2000 r., II CZ 178/99, OSNC 2000, nr 7-8, poz. 147).

W skardze kasacyjnej wnioskodawca zarzucił naruszenie art. 952 § 1 k.c. przez jego zawężającą wykładnię i przyjęcie, że obiektywne warunki spełnienia

przesłanki „obawy rychłej śmierci” wyprzedzają subiektywne przeświadczenie testatora, a ponadto że przesłanka ta zachodzi jedynie wówczas, gdy obawa rychłej śmierci wywołana jest tylko uzasadnionym medycznie stanem zdrowia spadkodawcy; art. 286 k.p.c. w zw. z art. 670 k.p.c., art. 382 k.p.c., art. 328 § 2 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c., polegające na zaniechaniu przeprowadzenia z urzędu dowodu z uzupełniającej opinii psychiatryczno-psychologicznej dla określenia związku pomiędzy trybem życia spadkodawcy (bezdomnością, powiazaniami ze światkiem przestępczym, pobytami w więzieniu oraz skłonnością do alkoholu), jego sytuacją życiową w chwili sporządzenia testamentu i wynikającego z niej stanu psychicznego spadkodawcy, a istnieniem u niego usprawiedliwionego subiektywnie przekonania obawy rychłej śmierci w sytuacji, gdy dowód z opinii biegłych opierał się na niepełnym materiale dowodowym, którego istotne uzupełnienie nastąpiło już po sporządzeniu opinii.

Wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący oparł na przesłankach uregulowanych w art. 398⁹ § 1 pkt 2 i 4 k.p.c. Przesłanki te nie zostały jednak spełnione.

Oparcie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania na tym, że istnieje potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów wymaga wykazania, że określony przepis prawa, mimo, iż budzi poważne wątpliwości, nie doczekał się wykładni albo niejednolita wykładnia wywołuje wyraźnie wskazane przez skarżącego rozbieżności w orzecznictwie w odniesieniu do identycznych lub podobnych stanów faktycznych, które należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 13 czerwca 2008 r., III CSK 104/08, nie publ., z dnia 26 czerwca 2015 r., III CSK 77/15, nie publ., z dnia 20 maja 2016 r., V CSK 692/15, nie publ.).

Potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości skarżący odnosi do wykładni przesłanki „obawy rychłej śmierci”, o której mowa w art. 952 § 1 k.c.

W judykaturze zostało już wyjaśnione, że przy ocenie zaistnienia obawy rychłej śmierci istotne znaczenie ma przekonanie spadkodawcy o bliskości śmierci,

które mogą uzasadniać różne przyczyny, jak stan zdrowia, podeszły wiek, czy znalezienie się w sytuacji bezpośrednio zagrażającej życiu. Nie należy całkowicie pomijać także przeczucia spadkodawcy, mimo, że nie można go w pełni do końca racjonalnie wyjaśnić. Obawa rychłej śmierci ze swej istoty jest subiektywna i musi zachodzić w chwili składania oświadczenia woli na wypadek śmierci, a jej późniejsze odpadnięcie nie ma większego znaczenia. Jednak przekonanie spadkodawcy co do zaistnienia takiego stanu podlega weryfikacji z punktu widzenia zobiektywizowanych okoliczności. Jest bowiem oczywiste, że uchwycenie odczuć samego testatora, gdy ich na zewnątrz nie wyrażał, jest niezwykle trudne, gdyż wymaga wnikięcia w jego procesy psychiczne, czyli przeżycia, stany emocjonalne i intelektualne, co w oczywisty sposób przemawia za koniecznością zobiektywizowania tej oceny. W związku z tym przez istnienie obawy rychłej śmierci należy rozumieć poczucie testatora o rychłym zgonie, oparte na rzeczywistych zdarzeniach, zagrażających bezpośrednio życiu (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2000 r., I CKN 875/98, nie publ., z dnia 3 grudnia 2010 r., I CSK 37/10, nie publ.).

Przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c. oczywista zasadność skargi kasacyjnej zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi. W wypadku, gdy strona skarżąca twierdzi, że jej skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona, powinna przedstawić argumentację prawną, wyjaśniającą w czym ta oczywistość się wyraża oraz uzasadnić to twierdzenie. Powinna w związku z tym wykazać kwalifikowaną postać naruszenia prawa materialnego i procesowego, polegającą na jego oczywistości *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2003 r., V CZ 187/02, OSNC 2004, nr 3, poz. 49, z dnia 14 lipca 2005 r., III CZ 61/05, OSNC 2006, nr 4, poz. 75, z dnia 26 kwietnia 2006 r., II CZ 28/06, nie publ., z dnia 29 kwietnia 2015 r., II CSK 589/14, nie publ.). Przestanką przyjęcia skargi kasacyjnej nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego

orzeczenia (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 8 października 2015 r., IV CSK 189/15 nie publ. i przywołane tam orzecznictwo).

Oczywistą zasadność skargi kasacyjnej wnioskodawca łączy z podniesionymi w niej zarzutami naruszenia prawa procesowego.

Zgodnie z art. 398³ § 3 k.p.c. podstawą skargi kasacyjnej nie mogą być zarzuty dotyczące ustalenia faktów lub oceny dowodów.

Wnioskodawca jako osoba obca w stosunku do spadkodawcy S. J., który zmarł 19 listopada 2013 r. w W. (ostatnio zamieszkiwał w W.) w wieku niespełna 43 lat (wskutek zatrucia alkoholem etylowym i tlenkiem węgla), powoływał się na testament szczególny, który miał zostać sporządzony w dniu 8 marca 2013 r. Jak wynika z ustaleń faktycznych spadkodawca mimo młodego wieku był osobą mocno zniszczoną życiem. Nie korzystał z opieki medycznej. Wielokrotnie odbywał kary pozbawienia wolności i nie stronił od alkoholu. Pomiedzy pobytami w zakładach karnych, przebywał i zamieszkiwał u wnioskodawcy, po tym jak ok. 2007-2008 r. spalił się budynek mieszkalny, który spadkodawca miał po swoich rodzicach. Okresowo spadkodawca jeździł w odwiedziny do swoich znajomych, z którymi odbywał kary pozbawienia wolności lub przebywał u kobiet, z którymi pozostawał w nietrwałych, nieformalnych związkach. Biegli psychiatra i psycholog stwierdzili, że spadkodawca nie był w stanie, w którym istniała obawa rychłej śmierci. Urazu jakiego doznał w wyniku pobicia w 2010 r. ich zdaniem nie można uważać za czynnik wskazujący na obawę rychłej śmierci w dniu 8 marca 2013 r.

Sąd Rejonowy nie podzielił wniosków opinii biegłych w tym zakresie i przyjął, że na stan zdrowia spadkodawcy, w tym jego samopoczucie psychiczne znacząco zaważyło wskazane wydarzenie z 2010 r.

Sąd drugiej instancji orzekając reformatoryjnie dokonał uzupełniających ustaleń faktycznych oraz odmiennej oceny zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego i uznał, że w odniesieniu do spadkodawcy w dniu 8 marca 2013 r. wnioskodawca nie wykazał, aby zachodziła obawa rychłej śmierci, oraz aby zachodziła przesłanka niemożliwości sporządzenia testamentu w zwykłej formie. Sąd Okręgowy zwrócił uwagę, iż w dniu 8 marca 2013 r. spadkodawca przyjechał

do wnioskodawcy po pieniądze i sam tego dnia odjechał, nie wymagając pomocy, co świadczyło o dobrym wówczas stanie jego zdrowia.

Treść uzasadnienia zaskarżonego postanowienia w kontekście przedstawionych okoliczności faktycznych nie daje podstaw do przyjęcia, iż zapadło ono w wyniku oczywistego naruszenia przepisów prawa procesowego i prawa materialnego.

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

O kosztach postępowania kasacyjnego należnych uczestnikowi E. J. orzeczono na podstawie art. 520 § 3 k.p.c. w zw. z art. 398²¹ k.p.c., art. 391 § 1 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. i art. 13 § 2 k.p.c. Na zasądzone koszty składa się wynagrodzenie za zastępstwo procesowe ustalone według minimalnej stawki taryfowej (§ 6 pkt 2 *in fine* w zw. z § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. poz. 1804, ze zm., w zw. z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniające rozporządzenie w opłat za czynności radców prawnych, Dz. U. poz. 1667).

Wniosek uczestniczki J. H. J. o zasądzenie kosztów postępowania kasacyjnego należało oddalić, gdyż został zawarty w odpowiedzi na skargę kasacyjną, która w jej przypadku została wniesiona z przekroczeniem dwutygodniowego terminu, a zatem nieskutecznie (art. 398⁷ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.). Mianowicie, odpis skargi kasacyjnej otrzymała w dniu 26 czerwca 2017 r. (k. 570), zaś odpowiedź wpłynęła 11 lipca 2017 r. (k. 572, 576).

jw

l.n